

Osmanlıdan Cumhuriyete Genç Bakışlar

ERCANKARAKOÇ



Osmanlıdan Cumhuriyete Genç Bakışlar

Editör

Doç. Dr. Ercan Karakoç

Yayına Hazırlık

Ali Serdar Mete, Ozan Torun

Kapak Tasarım

Bengi Çakar

Tasarım Uygulama

Kadir Yılmaz

1. Baskı, 2015, İstanbul

Ofset Baskı

Ofis Yayın Matbaacılık, Güven Sanayi Sitesi, B Blok,
No: 386 Tel: (0212) 576 47 15 Topkapı-İstanbul

©Bu kitabın bütün yayın hakları Kültür Bakanlığı
Telif Hakları Mukavelesi gereğince yayınevine aittir.

MİLLETLERARASI NEŞRİYAT NUMARASI

ISBN 978-605-5227-52-4

ADRES

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Barbaros
Bulvarı, Beşiktaş - İstanbul Tel: (0212) 383 31 15-17
www.sbe.yildiz.edu.tr

e-posta: sbemdr@yildiz.edu.tr

Dr. Fazıl Küçük'ün Kıbrıs Mücadelesindeki Rolü

Senem Cıvgın

Yıldız Teknik Üniv., Sosyal Blm. Enst. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Doktora Öğrencisi

Özet

Kıbrıs Türk toplumunun unutulmaz mücadele lideri olan Dr. Fazıl Küçük, yaşamının her dönemini bu mücadeleye harcamıştır. Anavatan Türkiye'nin, Kıbrıs sorunu konusunda bilinçlenmesinde ve bunu ulusal bir davaya dönüştürmesinde en büyük pay hiç kuşkusuz Fazıl Küçük'ündür.

Fazıl Küçük, yalnızca tarihsel varlığıyla değil, Kıbrıs Türk toplumuna mücadele araçları oluşturmaları ve geliştirmeleri bakımından da önemlidir. Her dönemi tahlil ederek o döneme hazır ve uyanık girilmesi, Dr. Küçük'ün bu gayretleriyle olmuştur. Siyasi partiler kurmuş, direniş örgütleri tertiplemiş ve kalıcı bir araç olarak *Halkın Sesi*'ni yayımlamıştır. Kendisi gibi Türk aydınları bir çatı görevi gören bu gazete aynı zamanda mücadeleye unutulmaz şahsiyetler de kazandırmıştır. Rauf Denktaş da bunlardan biridir.

Dr. Küçük, ele aldığı konularla toplumun gündemini ve tavrını belirlemiş, onu Atatürkçü ilkeler ışığında mücadeleye çekmiştir. Özellikle eğitim, evkaf, din gibi konularda yaptığı detaylı araştırmalar toplumun bugüne kadar manevi sağlığı yerinde olarak ulaşmasında etkili olmuştur. Bu konuların *Halkın Sesi*'nde işlenmesi ise Kıbrıs'taki Türk toplumunun kendine ait hakları mücadele içinde doğrularak öğrenmesini ve savunmasını sağlamıştır.

Kıbrıs, İngiliz sömürgesi durumundayken sürekliliği olan bir idar-

re biçimi benimseyememiştir. Her döneme, başka rejimsel krizler ve biçimlerle girmiştir. Dr. Fazıl Küçük, bu denemelerde de Türk toplumun önünde yer almış ve üzerine düşen her vazifeyi yerine getirmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Cumhurbaşkanı Muavinliği görevinde bulunmuş, Kıbrıs Geçici Türk Hükümeti'nin liderliğini yapmıştır. Daha sonra yerini Rauf Denktaş'a bırakarak toplumun sorunlarıyla ilgilenmek üzere köşesine çekilmiştir. Ömrü boyunca mücadele içinde olan Dr. Küçük, KKTC'nin ilanını da görerek, huzurlu bir şekilde dünyadan ayrılmıştır.

Fazıl Küçük ve Ailesi

Fazıl Küçük, 14 Mart 1906 tarihinde Lefkoşa yakınlarında bulunan, halkının çiftçilik ve hayvancılık işiyle geçindiği Ortaköy isimli küçük bir köyde doğmuştur.¹ Babası Mehmet Küçük, annesi Pembe Hanım idi.² Fazıl Küçük, ailesinin yedi çocuğundan ikincisidir.³ Kardeş sıralaması şöyle idi: "En büyük kardeş; Ahmet Küçük Bey, sonra Doktor, sonra sıra ile Süreyya Murat Hanım, Salih Küçük Bey, Hüseyin Küçük Bey, Akile Arca Hanım ve Ali Küçük Bey."⁴ Mehmet Küçük çocuklarının iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapmıştı.⁵ Bu nedenle 1913 yılında Fazıl Küçük'ü Tarakçı İlkokuluna göndermişti.⁶ Fazıl Küçük şüphesiz ilk milli duygularını Birinci Dünya Savaşı'nın arifesindeki bu dönemde kazanmıştır. Nitekim öğretmen Mustafa Lisani Bey'in çocukları kırlara götürüp onlara milli marşlar öğrettiği bilinmektedir.⁷ Bu eğilimler içinde ilkokulu bitiren Fazıl Küçük, 1919 yılında ortaokul olarak kaydolduğu, daha

1 Kemal Tekakpınar, Demiray Doğasal, *Dr. Fazıl Küçük* (Lefkoşa, Dilhan Ofset 1991), 13.

2 Hüseyin Mehmet Ateşin, *Dr. Fazıl Küçük ve Şeyh Nazım Kıbrısı* (Marifet Yayınları, 1997), 71.

3 Ateşin kitabında Fazıl Küçük'ün ailenin en büyük oğlu olduğunu yazmıştır. Ancak bu konu da eşi Süheyla Hanım'ın daha bilgili olduğunu varsayılabilir.

4 Süheyla Küçük, *Dr. Küçük'le Bir Ömür* (Selen Ofset, 2009), 19.

5 Altay Sayıl, *Dr. Fazıl Küçük'ün Anıları ve Siyasal Örgüt Çalışmaları* (Yay Ajans Ltd., 2010), 19.

6 Tekakpınar, Doğasal, age, 13.

7 Özellikle İngiliz subayları rahatsız eden marşlardan biri şöyle: Yürüyelim ileriye/Atlayalım dağ tepe/Patlatalım bombaları/Çanlar batsın yere. Bkz. Sayıl, age, 28.



Dr. Fazıl Küçük

sonra Haydarpaşa Ticaret Lisesi olacak olan binada ders almaya başlamıştır. Ortaokul çağlarında Fazıl Küçük'ü etkileyen en önemli hususlardan biri halkın içinde bulunduğu yoksulluk olmuştur. Kendi ailesinin durumu bu yıllarda ekonomik olarak iyileşmeye başlamış olmasına rağmen,⁸ toplumun yüz yüze kaldığı zor şartlar gözünden kaçmamıştır:

“Ne yazık ki, o zamanın terbiye usulünde de hocalar iki sınıf ihdas etmişlerdi (meydana getirmişlerdi). Fakir ve zengin sınıfı. Ekseriya zengin çocukları ayrı sınıflarda, diğer çocuklar ise daha gerilerde oturtuluyordu. Bu, oldukça genç dimağlarda (beyinlerde) adeta bir nevi kompleks inferiorite (aşağılık kompleksi) yaratmaktan geri kalmıyordu. Hatta bu zengin sınıfının birçok defa teneffüs zamanlarında bahçede bizlerle beraber oynamaktan çekinen bir halleri vardı.”⁹

Yoksulluğu ilkökul yıllarında tatmış olması onda adalet duyusunun gelişmesine zemin hazırlamıştı. Daha küçük yaşlarında ağır işlerde çalışıp ailesine yardım etmek zorunda kalmış, bir yandan evde annesine yardım ederken, diğer taraftan boş vakitlerinde gidip handa babasının yanında çalışmıştır. Yıllar sonra kaleme alacağı yazılarda da sürekli yoksulluk konusunun üzerine eğilmiştir. Hatta mücadele yayınına *Halkın Sesi* adını verirken de içinde yaşadığı bu sesi duyulmayan insanları göz önünde bulundurmuştur.¹⁰

Fazıl Küçük'ün gazetelere olan ilgisi ortaokul yıllarına dayanmaktaydı. Babası bu yıllarda Kıbrıs'ta çıkan önemli gazetelerden Ahmed Raşid'in yayımladığı *Doğru Yol*'u düzenli olarak alırdı. Fazıl Küçük, babasına, bu gazeteyi her akşam okurdu. Küçük, gazete okuma alışkanlığını ortaokul yıllarında kazanmıştı.¹¹

Ortaokuldan sonra bir süre Lefkoşa İdadisi'nde eğitim gören Fazıl Küçük,¹² Mısır'a geçmiştir. Mısır'ın ardından Almanya'da eğitimine devam etmiştir. Kıbrıs'ta öğrenim gördüğü okulun diploması Alman mercileri tarafından kabul görmediği için öğrenim hayatını sürdürürebilmek amacı ile İstanbul'a gitmiştir.¹³

8 Sayıl, age, 16.

9 Sayıl, age, 27.

10 Sayıl, age, 91.

11 Sayıl, age, 37.

12 Sayıl, age, 41.

13 Sayıl, age, 42-43.

Dr. Küçük, lise öğrenimine İstanbul İstiklâl İdadisi'nde devam etti.¹⁴ Lise diplomasını başarı ile elde etmiş, daha sonra İstanbul Üniversitesi* olacak olan Darülfünun'a bağlı Haydarpaşa Tıbbiyesi'nde¹⁵ eğitime başlamıştır. İki sene burada okuyup Paris'e gitmeye karar vermiştir.¹⁶ Burada Paris Tıp Fakültesi üçüncü sınıfa kabul edilmiştir. Söz konusu okulda bir süre eğitimine devam ettikten sonra maddi sıkıntılar yaşamış ve türlü nedenlerle ailesinden de yardım görememiştir. Fazıl Küçük bu sıkıntıları aşabilmek için bir ihracat firmasında Türkçe Tercümanı olarak çalışmaya başlamıştır. Fazıl Küçük çalıştığı firmanın Türkiye ile ihracatını kesmesi üzerine yeniden parasal sıkıntılar içine düşmüştür. Tahsili yarım kalmak üzereyken tesadüfen tanıştığı bir aile eğitim hayatı için Fazıl Küçük'e önemli bir fırsat sağlamıştır.¹⁷ Aile üyelerinden birinin amcası İsviçre'nin Lozan Kentinde bulunan Nestle Hastanesi'nin idarecisiydi. Bu sayede Lozan'a giden Fazıl Küçük, bu insanların yardımlarıyla Lozan Üniversitesi Tıp fakültesine kabul edilmiştir. Eğitiminin sonunda ise zührevi hastalıklar üzerine hazırladığı bitirme teziyle 1935 yılında diplomasını almıştır.¹⁸

Fazıl Küçük, mezuniyetinden ardından bir süre daha Lozan'da kaldıktan sonra Mayıs 1937'de memleketi Kıbrıs'a doğru yola çık-

14 Bazı kaynaklar Dr. Küçük'ün Kabataş Lisesi'nde okuduğunu yazmaktadır. Ancak bu lisenin adı Fazıl Küçük'ün orada eğitim gördüğü yıllar içerisinde İstiklal Lisesi ismini almamıştır. Kabataş Lisesi şu isimlerle yer almaktadır: Kabataş Mekteb-i İdadisi (1908), Kabataş Mekteb-i Sultanisi (1913) ve Kabataş Erkek Lisesi (1923) Saadet Irmak, *Yüzyıllık Eğitim Çınarı Kabataş Erkek Lisesi 1908/2008* (İstanbul: Ofset Yapımevi, 2009), 6-7. Kabataş Lisesi iddiası için bkz. Ateşin, *age*, 73; Tekakpınar, Doğasal, *age*, 14.

15 Birçok kaynakta Fazıl Küçük'ün İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine kayıtlı olduğu belirtilmiştir. Oysa Darülfünun Tıbbiyesi son mezunlarını 1932 yılında vermiştir. Bu tarihte henüz İstanbul Üniversitesi mevcut değildir. (bkz. http://www.istanbul.edu.tr/itf/index.php?option=com_content&view=article&id=624&Itemid=200) [20.09.2014]. Fazıl Küçük 1929 yılında tıp öğrencisi olarak birinci sınıfa bitirmektedir. Bu nedenle bilinen Tıp Fakültesi'nde değil de öncülü olan Haydarpaşa Tıbbiyesi'nde okumuştur. Bkz. Sayıl, *age*, 52.

16 Süheyla Hanım, Dr. Küçük'ün Mısır günlerini İstanbul'dan sonraya almıştır. Biz Küçük'ün anılarını temel alıp, onun yanlış hatırladığını farz edeceğiz. bkz. Küçük, *age*, 20.

17 Küçük, *age*, 60.

18 Küçük, *age*, 67.

miş¹⁹ ve buraya gelince adanın dördüncü doktoru olarak muayenehanesini açmıştır.²⁰

1931 yılında, öğrencilik yıllarında ilgilenmeye başladığı toplumsal sorunlar onu, 1937'de Kıbrıs'a döndüğünde aktif siyasi yaşama sürüklemiştir. Söz gazetesinin 9 Nisan 1931 tarihli sayısında "Dr. Eyüp Bey'e Açık Mektup" başlıklı eleştirisiyle başlayan gazetecilik hayatı *Masum Millet* gazetesiyile devam etmiş ve bu dönemdeki yazılarıyla İngiliz karşıtı olarak görülmüştür. Bu nedenle İngiliz sömürge yönetimi ona gerek muayenehanesini açarken ve gerekse diğer hususi işlerinde hep zorluklar çıkarmıştır.²¹ Özellikle İngiliz okullarından mezun olmadığı için diplomasını tanımak istememişlerdir. Ancak o bütün bu engellemeleri aşmıştır. Kliniğinin kapısına da "İsviçre'den Mezun" yazısı asmıştır.²² Dr. Küçük Cuma günleri yoksul köylülere ücretsiz muayene etmeye başlamıştır. Onun bu davranışı içinden geldiği topluma karşı kendini ne kadar sorumlu hissettiğini göstermektedir.²³

Fazıl Küçük bu süreçte müstakbel eşi Süheyla Hanım'la tanışmış, 23 Şubat 1942 tarihinde aileler arasında yapılan bir törenle nişanlanmışlardır. Nişandan dört yıl sonra 1946'da evlenmişlerdir. Nikah için dört yıl beklenmesinin nedeni adada Medeni Kanun'un 1946 yılında uygulanmaya başlamasıdır.

Fazıl Küçük bir yemekte Türkiye Konsolosu Recep Yazgan'ın teşvikiyle gazete çıkarmaya karar vermiştir.²⁴ Böylece artık yazılarını kendi gazetesinde; *Halkın Sesi*'nde yayımlayacaktır. *Halkın Sesi* gazetesinin yayına başlama tarihi 14 Mart 1942'dir.²⁵ Bu tarih Fazıl Küçük için birkaç açıdan önemlidir; hem doğum gününe hem de mesleğiyle ilgili Tıp Bayramı'na işaret etmektedir.²⁶

19 Sayıl, age, 68.

20 Ateşin, age, 74. Dr. Küçük, anılarında memlekette iki doktor vardı demektir. Bkz. Sayıl, age, 70.

21 Süheyla Küçük'ün takdim yazısı, Osman Yıldız, Güven Arıklı, **40 Yıl Halkın Sesi Olarak Dr. Fazıl Küçük** (Gönyeli: Dr. Fazıl Küçük Vakfı Yay., 2007), 1.

22 Küçük, age, 29.

23 Ateşin, age, 76.

24 Sayıl, age, 89.

25 Sayıl, age, 94.

26 Süheyla Küçük'ün takdim yazısı, Yıldız, Arıklı, age, 1.

Dr. Fazıl Küçük'ün Siyasal Yaşamı

Fazıl Küçük, bir süre sonra siyasal yaşamına örgütlü mücadele içerisinde devam etme kararını vermiş ve 18 Nisan 1943 tarihinde adada kurulan, ilk Türk siyasi kurumu olan Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu'nun (KATAK) dokuz kişilik idare heyetine, belediye azası olarak katılmıştır.²⁷ İngiliz sömürge yönetimine karşı yeteri kadar etkili bir siyaset izleyemediği gerekçesiyle bu partiden 12 Ocak 1944 tarihinde istifa etmiştir.²⁸ Akabinde kendisi, 23 Nisan 1944'te Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi'ni (KMTHP - Milli Parti) kurmuştur.²⁹ Yıllar içinde ortaya çıkan ihtiyaçlar üzerine Milli Parti ve KATAK birleşmiş ve 23 Ekim 1949 tarihinde Milli Türk Birliği ortaya çıkmıştır.³⁰ Bu parti daha sonra artan Enosis faaliyetlerine tepki olarak, 17 Temmuz 1955 tarihinde Dr. Küçük'ün liderliğindeki Kıbrıs Türktür Partisi'ne evrilecekti.³¹ EOKA terör örgütünün faaliyetleri ve etrafına yönelik kanlı korku politikaları uygulaması 1955 yılını özel bir hale getirmiştir.

Dr. Fazıl Küçük, ulusal nitelikte sürdürdüğü milli mücadelesini 1950'lerin sonunda uluslararası düzeye taşımıştır. 17 Şubat 1959'da Londra Konferansı'nda Kıbrıs Türk halkını temsil etmiştir. Görüşmeler sonunda kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Türk tarafını temsil edecek olan Cumhurbaşkanı Yardımcısı olmuştur.³² Fazıl Küçük Cumhurbaşkanı Yardımcısı olmasına rağmen halkından kopmamış ve Türk köylerini dolaşmaya, toplumun sorunlarıyla doğrudan ilgilenmeye devam etmiştir.³³ Nitekim Dr. Küçük'ün toplum sevgisi karşılıksız kalmıyordu. 4 Aralık 1959 tarihli *Halkın Sesi* gazetesindeki habere göre Lefkeliler 2 Ocak gününü Dr. Küçük günü ilan etmişlerdi.³⁴ Haberin sonunda Lefkeliler'in duygu ve hisleri olarak, attıkları şu slogan verilmişti: "Yolumuz milli yoldur; ve bu yol Dr. Küçük'ün yoludur!"

27 Tekakpınar, Doğasal, age, 37.

28 Tekakpınar, Doğasal, age, 47.

29 Tekakpınar, Doğasal, age, 48.

30 Tekakpınar, Doğasal, age, 71.

31 Sayıl, age, 60.

32 Fazıl Küçük ve Çalışma Arkadaşları, *Kıbrıs Türk Davası ve Kıbrıs'ta Rum Vahşeti* (Lefkoşa: Devlet Basımevi, 2002), 10.

33 Küçük, age, 96.

34 *Halkın Sesi*, S. 4659 (4 Aralık 1959).

Küçük, Cumhurbaşkanı yardımcılığı yaptığı dönemde (1959-1963) Türk halkının haklarını tehdit edecek her teklife karşı durmuş ve Makarios'un tepkisini toplamıştır. Makarios, ada Türklerinin haklarını ortadan kaldıracak anayasa değişikliği tekliflerinde bulunmuş ve buna karşı çıkan Dr. Fazıl Küçük'e 30 Kasım 1963 tarihinde bir ultimatom vermiştir.³⁵

Cumhuriyet'in işlevini yitirdiği 1963 yılı sonuna kadar birçok uluslararası resmi ziyarette bulunmuştur.³⁶ 1963 olayları ile başlayan süreçte Türkiye ile devamlı sıcak temas halinde olmuş ve halkın mücadelesine olumlu katkılarda bulunmuştur.³⁷

1964 yılında bulunduğu faaliyetler Anavatan Türkiye'deki yurttaşlar tarafından da takdir edilmişti. Bunun güzel bir örneği İzmir Buca ilçesinden gelen "Fahri Hemşerilik" unvanıdır.³⁸

1967 yılında verdiği mücadeleden rahatsız olan insanlar tarafından hedef alınarak, evinin yakınlarında bombalar patlatılmış ve taraftarlarının evlerine zarar verilmiştir.³⁹

1973 yılında Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı görevine aday olmayarak Rauf Denktaş'ı destekleyerek seçilmesini sağlamıştır.⁴⁰

Dr. Küçük, 15 Ocak 1984 tarihinde yakalandığı amansız hastalığa yenilerek tedavi gördüğü Londra'da hayatını kaybetmiştir.⁴¹ KKTC Bakanlar Kurulu 23 Ocak tarihine kadar süren bir "ulusal yas" ilan etmiş ve cenazesi için devlet töreni yapmıştır.⁴² Kabri Lefkoşa'daki Anıt Tepede bulunmaktadır. Dr. Fazıl Küçük'ün ismi bugün Kıbrıs'taki bulvar, cadde, spor salonları ve okullar gibi uğruna mücadele ettiği halkının bulunduğu her yerde yaşatılmaktadır.⁴³

Kıbrıs Sorunu ve Fazıl Küçük

Kıbrıs sorunu üç tarihsel zaman dilimine ayrılarak incelenebilir. Bunlardan ilki 1940 ile 1950 arasını kapsayan İkinci Dünya Savaşı'nı

35 Fazıl Küçük, *Mücadelemizin Görkemli Günleri*, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, 1998, 96.

36 Fazıl Küçük, *age*, 127.

37 *Halkın Sesi*, 1963 - 1967 sayıları.

38 *Halkın Sesi*, 25 Kasım 1964. S. 6597.

39 *Milliyet*, 20 Mayıs 1967, 3.

40 *Milliyet*, 2 Ocak 1973, 3.

41 Fazıl Küçük, *Kıbrıs Türk Davası*, s. X.

42 *Milliyet*, 17 Ocak 1984, 3.

43 Bakanlar kurulunun aldığı birkaç karar için bkz. Küçük, *age*, 253.

da içine alan belirsizlik ve olgunlaşma dönemidir. Bu süreçte soruna dâhil olacak aktörler belirmeye başlamış ve tarafların tutumlarının temelleri atılmıştır. Aynı zamanda savaşın yarattığı belirsizlik ortamı bulunmaktadır. 1950 ile bu belirsizlik ortadan kalkmaya başlamış ve taraflar harekete geçmişlerdir. Yunanistan kendi iç savaşı sona erdikten sonra Enosis faaliyetlerine doğrudan müdahil olur hale gelmiş ve Türkiye’de bir Kıbrıs politikası geliştirmiştir. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti’ne kadar geçen bu dönem ikinci evre olarak alınabilir. Son olarak üçüncü süreç Cumhuriyet’in yıkılmasından adanın bölünmesine kadar olan zaman dilimini kapsamaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti’i kök salmaya zaman bulamadan temeli dinamitlenmiş bir girişim olarak ortada kalmıştır.

Fazıl Küçük’ün ‘Enosis’e (İlhak’a) Yönelik İki Temel Yargısı

Fazıl Küçük’ün, Kıbrıs sorununa ve bu sorunun geçmişine bakışında iki değişmez yargı başı çekmektedir. Bunlardan ilki Enosis ve İlhak düşüncelerinin kesinlikle Kıbrıs menşeli olmadıklarıdır. Temellerini Megali İdea gibi Yunan hayalinden alan Enosis düşüncesi Yunan hükümetinin uluslararası açılımlarına paralel olarak süreklilik göstermiştir. Dr. Küçük’ün tarihten çıkardığı diğer ders ise, Enosis faaliyetlerinin mutlaka bir şekilde kilise ile bağlantılarının olmasıdır. Ona göre, Enosis her şeyden evvel bir Kilise ideolojisidir. Fazıl Küçük’ün bu iki konudaki yaklaşımını, 1958 yılında Rumların taktik değişikliğine giderek “İstiklal” maskesi altında Enosis faaliyeti yürüttükleri günlerde sarf ettiği şu cümlelerinden çıkarabiliriz:

“(…) Ne garip tecellidir ki, 1821’den beri ‘İlhak’ diye çığırılınca halktan Rum Cemaati ve bunları her vesile ile her fırsat düştükçe destekleyen, tahrik eden silahlara, Yunan hükümeti aynı tempo aynı uyar adımlarla bütün şarlatanlıklara katılırken şimdi de Atina’da bulunan bir papazla baş başa vererek istiklal diye ‘Enosis’e süratle geçirilen bir yafta karşımıza geliyor.”⁴⁴

Tarih, Kıbrıslı Türklere, Yunan hükümetinin uydusu durumuna gelmiş bir kilisenin dediklerinin peşine düşen Kıbrıslı Rumlarla asla güven içince yaşanılmayacağını söylüyordu:

⁴⁴ Halkın Sesi, S. 4253, 24 Ekim 1958.

"(...) 1453'te Fatih Sultan Mehmet Bizans İmparatorluğunu tarihin derinliklerine gömdükten sonradır ki, İstanbul'dan ayrılan Kilise adamları, merkezlerini Atina'ya kurmuş, Türk ulusundan, intikam alma planlarını hazırlarken, 'Megali İdea'yı oluşturmuşlardı. Yani İstanbul'dan başlayarak Ege Sahilleri, Adalar, Kıbrıs tekrar Yunanistan'a 'İlhak' edilecekti. Kiliselerine, okullarına program olarak aldıkları bu madde üzerinde çalışmaya başlamışlardı. Girit'te ne cinayetler işlediklerini bundan birkaç ay önce tarihçimiz Vergi H. Bedevi'nin⁴⁵ kaleminden öğrenmiş olmadık mı? Girit yanında Kıbrıs'ı da unutmuş değillerdi. Türk idaresinin adaya hâkim olduğu günlerde, 1814-1821'lerde Yunanistan'dan gönderilen papazların yaptıkları tahrik ve öncülük, Kıbrıs'ın huzur ve sükûnunu nasıl bozmaya çalıştıklarını göstermiştir. Bunun yanında İngiliz idaresine geçtikten sonra gelen ilk İngiliz Valisinin karşısına çıkan Başpiskoposun verdiği 'arıza' ve 1931 İsyanında önde yürüyen papazların oynadıkları oyunlar, ne unutulmuş, ne de Türk toplumunun bunları aklından çıkarması beklenmiştir. 1955 ve 1963 hadiselerini yaratan yine Kilise olmadı mı?"⁴⁶

Fazıl Küçük, Rum toplumunu kışkırtan bunun da ötesinde sağcısından solcusuna kadar Rum siyasal hayatını belirleyen unsurun yine Kilise olduğuna kuşku duymamıştır. Kilise, parti başkanlarından toplum vekillerine kadar her şeye karışmaktaydı:

"Kilise, Rum toplumundaki partilerin güdücü gücünü teşkil eder. Kilisenin mebusluğunu benimseyenler liderliğe yücelirler. Bu siyaseti benimsemeyenlerse komünizm kampında kendilerine öz şekilde Türk düşmanlığını zaten sürdüreceklidir! Kilisenin her köyde papazları, Kilise idare heyetleri ve çocuk doğduğunda, evlendiğinde, öldüğünde Tanrı ile kul arasında verildiğini sandığı rolü oynamaktadır. Bu rolün başında Türk'ü yok etmek görevi gelir."⁴⁷

45 Fazıl Küçük, Vergi H. Bedevi'nin kaleme aldığı "Girit Nasıl Elden Gitti?" adlı eserini *Halkın Sesi* gazetesinde birkaç kez tefrika ettirmiştir.

46 *Halkın Sesi*, S. 11892, 25 Temmuz 1979.

47 *Halkın Sesi*, S. 12101, 28 Şubat 1980.

Dr. Fazıl Küçük'ün EOKA Öncesi Kıbrıs'a Dair Değerlendirmeleri

Fazıl Küçük, 1942 yılında kurduğu *Halkın Sesi* gazetesinin başında bulunarak her konuda mücadele etmiştir. Bu mücadelenin en önemli ayağı ise Türkiye'nin Kıbrıs'ta olanları fark etmesini sağlamaktı. Ne yazık ki 1950'lerin ortasına kadar Türkiye bir Kıbrıs siyaseti benimseyememiş⁴⁸ ve Kıbrıs Türk'ü tamamen yalnız olmasa da kendi çabalarıyla ayakta kalmıştı. Buna rağmen Dr. Küçük, Kıbrıslı Türklere öz kuvvet teşkil edecek siyasi partilerin kurulmasından geri durmamış; toplumun mücadelesini örgütlü bir hale getirmeye çalışmıştır. Bu çaba ve eylemleri 1960'lara gelirken onu adadaki Türk toplumunun lideri konumuna getirmişti.

Fazıl Küçük ve Kıbrıslı Türk aydınları, ada Rumlarının, tarihten bugüne gelen ve kendilerinin de şahit oldukları tutumlarını kaygıyla izlemişlerdi. Onlar Kıbrıs'ta olabilecek bütün olumlu gelişmelerin meşru yollarla ve hükümetle gerçekleştirilmesi yanlısıydılar. Bu onların pasifist veya uyumlu olmasından ziyade, sorumluluk bilicine sahip olmalarının göstergesiydi. Çünkü yanlış kararların sonuçlarına Türk ve Rum bütün Kıbrıslılar katlanmaktaydı. Dr. Küçük 1947 yılında kaleme aldığı bir yazısında Rumların sorumsuz "İlhak" gaye ve çabalarına dair şunları yazmaktadır:

"Biz Türk Cemaati, Rum vatandaşlarımızın bu çocukça hareketlerinden dolayı çok üzülüyor ve acı duyuyoruz. Çünkü altı sene devam eden harbin en sıkıntılı senelerini geçiren biz Kıbrıslılar, ondan önce de 1931 İsyanının bahsettiği bunaltıcı kanunların pençesi altında inlemiş artık kurtulacağımıza inandığımız bu günlerde, çok korkarız ki beklediğimiz o parlak güneş doğmadan, bir daha görünmemek üzere ebediyen kaybolup gitmesin. Çünkü hatırlarız ki memleketi felakete sürükleyen yine Rumların şuursuzca yaptıkları 1931 İsyanı olmuştur. Ve tabiatı ile o zaman adaya tatbik edilen kanunlardan biz Türk Cemaati de yakasını kurtaramamış, içinden sıyrılmak mümkün olamamış ve bugüne kadar kurunun yanında yaş da yanmıştır."⁴⁹

⁴⁸ Tuncer, age, 47.

⁴⁹ *Halkın Sesi*, S. 1201, 19 Şubat 1947.

Tarihi verileri dayanak noktası yapan Fazıl Küçük, Yunan insanına güvenemiyordu. 1947 yılında Yunan iç savaşı sürerken kaleme aldığı ve hümanizmini de sergilediği “Hayret” başlıklı makalesinde şu satırları yazmıştı:

“Bugün Teselya Ovaları, Arnavutluk, Yugoslav hudutları Nazilerin bile irtikap edemediği vahşetlere sahne oluyor. Yunan köyleri yine Yunanlılar tarafından yakılıyor, gebe kadınlar yine Yunan dipçiklerinin darbesi altında karnında dokuz ay beslediği yavrusunun siyahlanmış yüzünü ve henüz açılmayan gözlerini, acı gözyaşları dökerek dudaklarına değdiriyor.

Bir türlü akıl erdiremiyorum nasıl olur ki, iki kardeş bu kadar insafsızca birbirinin boğazına hançer saplamak için elleri titremiyor, vicdanlarında en küçük bir korku doğmuyor. Biz insaniyet namına artık bu yüz kızartıcı facialara biran evvel nihayet verilmesini bekliyor ve temenni ediyoruz. (...)

İşte bu facialar diyarı, bir salhane manzarasını gösteren bu memleket şimdi de Kıbrıs'ı sinesine almak ve burada da aynı faciayı doğurmak sevdasındadır. Evet, emin olmalıyız ki Kıbrıs Yunan İdaresine kavuştuğu gün 80 bin Türk birkaç saat içinde, hiçbir devletin müdahalesine vakit kalmadan Yunan süngülerinde can verecektir.”⁵⁰

İsabetli bir öngörüyle EOKA gibi bir felaketin yaklaşmakta olduğunu fark eden Fazıl Küçük, toplumu sürekli uyanık olmaya çağırmıştır. EOKA ilk eylemlerini gerçekleştirdiğinde İngilizlerin pasif tavrına tepki gösterip hükümete şunu soruyordu: “(...) Memlekette asayiş idame ettirip masum halkı koruyacak tedbirleri alabilecek bir durumda mı, değil mi? Bildirsin biz de ona göre bir tedbir almak zorundayız.”⁵¹

Uluslararası Bir Mesele Olarak Kıbrıs Sorunu

Yunan hükümeti 14 Aralık 1954 tarihinde, BM düzeyinde girişimde bulunmuş ve Siyasi Komisyon'da Kıbrıs konusu görüşülmeye başlanmıştır. Burada Yunanistan “self determination” tezini savunmuş, görüşmeler Yunanlıların bekledikleri şekilde bir

50 Halkın Sesi, S. 1272, 5 Mart 1947.

51 Halkın Sesi, S. 3734, 23 Haziran 1955.

sonuç vermese de sorun artık yavaş yavaş uluslararası bir biçim almıştır. Bu durum sonucunda Kıbrıs Cumhuriyeti'ne kadar uzanan bir görüşmeler ve planlar süreci başlamıştır.

1955 Nisan'ında İngiltere Başbakanı olan Anthony Eden çözüm arayışı için bir konferans toplamaya karar vermiştir. Daha önce konuya bir taraf olarak yaklaşmayan Türkiye de, Yunanistan'la birlikte bu konferansa davet edilerek, Kıbrıs konusunda taraf ilan edilmiş olmaktaydı. Kıbrıs'taki çıkarlarını düşünen İngiltere böylelikle Yunanistan'ı Türkiye ile dengelemeyi başarmıştı.⁵²

Londra Konferansı, İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın katılımıyla 29 Ağustos 1955 tarihinde gerçekleşmiş, açık bir sonuç alınamamıştır. Lancaster House'ta düzenlenen konferansta İngiltere'yi temsil eden Harold MacMillan, egemenliğin kendilerinde kalması koşuluyla Kıbrıs'a yerel özerklik vermeyi önermişti, bu durumda Türkiye ve Yunanistan'ın adanın savunmasında rol alması gerektiğini savunmuştur. Yunan temsilci Stefanos Stefanopoulos daha önce önerdikleri self-determinasyon ilkesinin uygulanmasını talep ediyordu. Türkiye'yi temsil eden Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu ise hem özerkliğe hem de self-determinasyona karşı çıkmıştır. Mevcut statükonun korunmasını, eğer korunmayacaksa adanın Türkiye'ye verilmesini istemiştir.⁵³ Türkiye'nin niyeti mevcut durumun devamının sağlanmasıydı. Bu tercihin nedenlerinden birisi Yunanistan'ın dünya kamuoyunda yarattığı havaydı. Dr. Fazıl Küçük'ün görüşü *Vatan* gazetesinde çıkan haberde durumu şöyle özetlenmekteydi: "Küçük[:] Yunanistan[ın] yalancı propaganda ile kasten dünya umumi efkârını zehirlediğini söylemiştir."⁵⁴ Daha cüretkar bir tez sunabilmek için öncelikle Yunan propagandasının yarattığı havanın dağıtılması gerekmekteydi. Aksi takdirde Yunanistan, sömürge bir halkın kurtarıcısı; Türkiye ise otuz yıl önce Lozan'da vazgeçtiği hakları kovalayan fırsatçı bir devlet gibi görünecekti.⁵⁵ Konferansta Zorlu, üç nokta üzerine yoğunlaşan bir konuşma yapmıştır.

1) Lozan Antlaşması gereği Kıbrıs, Türkiye'den sadece İngiltere'ye bırakılmıştır.

⁵² Tuncer, age, 50.

⁵³ Tuncer, age, 51.

⁵⁴ *Vatan Gazetesi*, 16 Mayıs 1956.

⁵⁵ Erol Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs* (İstanbul: Alfa Yayınları, 2007), 102.

- 2) Ada hiçbir zaman bir Yunan adası olmamıştır, Türkiye'ye göre Yunanistan muhatap bile olmamalıdır.
- 3) Kıbrıs coğrafi ve stratejik konumu gereği Anadolu'nun bir parçasıdır. Kıbrıs'a sahip olan başka bir ülke Türkiye için bir tehdit arz edebilir.⁵⁶

Konferans başlamadan önce, 24 Ağustos'ta verdiği bir demeçle Başbakan Adnan Menderes de etnik unsurun bir bölgenin kaderini belirleyemeyeceğini söylüyor ve şunları ekliyordu:

"... [Kıbrıs] esas itibarıyla etnik hakikate dayanmakla beraber, coğrafi, siyasi, iktisadi ve askeri bir bütün teşkil etmek bakımından türlü amillerin tesiri altında, tarihi hadiselerin gösterdiği istikamete hudutlar çizilen bir coğrafya parçasıdır... Kıbrıs Anadolu'nun bir devamından ibarettir ve onun emniyetinin esas noktalarından birisidir. Bu itibarla onun bugünkü durumunda bir tebeddül bahis mevzuu olursa, bunun teknik esaslara değil çok daha mühim ve esaslı olan diğer hakikatlere ve mesnetlere göre halledilmesi ve Türkiye'ye raci olması lazım gelir... [S]tatükonun muhafazası, her türlü ihtilafları men edecek bir haldir."⁵⁷

Bu açıklama Kıbrıslı Türkleri de mutlu eden ve heyecan verici bir gelişme olarak algılanmıştır. Konferans için Londra'da bulunan Fazıl Küçük de Kıbrıs Türktür Partisi heyeti başkanı olarak verdiği beyanatta şunları ifade etmiştir:

"Size kat'i olarak diyebilirim ki, Başvekilimiz Adnan Menderes'in Beyanatını okuduktan sonra artık içimizde endişe ve keder diye bir şey kalmamıştır. Bugüne kadar kuvve-i maneviyesi bozulmamış olan yüz bin Türk bu açık ve vazih beyanattan sonra atisine en emin nazarlarla bakmaktadır.

Şundan emin olunmalıdır ki, Kıbrıs'ta yaşayan koca Türk kitlesi istisnasız, üzerine düşecek olan maddi, manevi fedakârlıklarla her ne pahasına olursa olsun adadaki varlık ve bekâsı için gerekirse kanını dökmekten asla çekinmeyecektir. Çünkü inanıyoruz ki, bugün adada yaşayan yüz bin Türk ölse dahi geride koskoca bir vatan vardır."⁵⁸

⁵⁶ Mütercimler, age, 103.

⁵⁷ Bölükbaşı, age, 70.

⁵⁸ Halkın Sesi, S. 3790, 28 Ağustos 1955.

Türkiye Londra Konferansı'ndan fazla bir şey beklemiyordu ve sorunun Birleşmiş Milletler'e götürüleceğini bildiği için zaman kazanmak istemişti. Bu nedenle sade bir bildiri sunup Londra'dan ayrılmışlardı.⁵⁹ Konferanstan bir sonuç çıkmamıştı. Fakat bu kadarı bile Kıbrıs Türk toplumuna yalnız ve sahipsiz olmadığını söylemenin bir ifadesi olmuştu. Fazıl Küçük 31 Ağustos günü bu ifadeden bir görev çıkarıp, gazetesi ile şu sözlerle iletiyordu: "Her ne pahasına olursa olsun Türk tezini her İngiliz'in kafasına sokmak ve Yunan taleplerinin tamamen boş olduğunu bildirmek günü artık gelmiştir."⁶⁰ Konferans Kıbrıs Meselesi'nin devletler düzeyinde taraflarını belirlemesi bakımından da önemli olmuştur.

İngiltere, Londra Konferansı'nın başarısızlığa uğramasından sonra adadaki terör olaylarına bir çare bulması amacıyla, 30 Ekim 1955'te Mareşal Sir John Harding'i Kıbrıs'a Vali olarak göndermiştir. Harding, Makarios'un bütün çözüm girişimlerinin önünü tıkayan bir engel olduğunu fark edince onu tutuklatıp Hint Okyanusu'ndaki Seyşel Adalarına sürgün etmiştir.⁶¹ Bu duruma paralel olarak EOKA saldırıları arttırmıştır. Bu durumda elini çabuk tutması gereken İngiliz başbakanı Eden, Lord Ridcliffe adlı "anayasa uzmanını" soruna çözüm bulması amacıyla Kıbrıs'a göndermiştir.⁶² Ridcliffe, Rumların kendisiyle muhatap olmayı reddetmesi nedeniyle yalnızca Türk tarafı adına Dr. Fazıl Küçük ile görüşmeler yapabilmisti. Rumlar ise tek temsilcilerinin Makarios olduğunu söyleyip onunla görüşmemişlerdi.⁶³ Ortaya çıkarılan öneriler Makarios'a gönderilmişti, ancak o sürgün koşulları altında önerileri tartışmayacağını bildirmişti. Ayrıca Georgios Grivas, Yunan Dışişleri Bakanı'na bir mektup yazarak, Ridcliffe önerilerinin tartışılmaması uyarısında bulunmuştu. Bu konunun tartışılmaması gerektiğini bildirenlerin eli silah tutan güçler olması, sürecin ne kadar umutsuz yürüdüğünü göstermektedir.⁶⁴

Bütün olup bitene rağmen; Lord Ridcliffe, 19 Aralık 1956 tarihinde anayasa tasarısını yayımlamıştır. Bu önerilere göre özerklik getiri-

59 Mütercimler, age, 103-104.

60 Halkın Sesi, S. 3793, 1 Eylül 1955.

61 Mütercimler, age, 106.

62 Tuncer, age, 53.

63 Bedevi, Kıbrıs Tarihi, 185.

64 Tuncer, age, 54.

lecek olan adaya otuz altı üyeli bir yasama organı düşünülüyordu. Bu kurulda Türklere ve valiye 6'şar sandalye verilerek, kalan sandalyeler Rumlara bırakılıyordu. Egemenliğin Rumlara bırakıldığı özerk yapıda dışişleri, savunma ve iç güvenlik yetkileri valiye bırakılıyordu. Bunlara ek olarak adada İngiliz üsleri bulunacaktı.⁶⁵

Yunanistan, Kıbrıs halkına self-determinasyon tanınmadığı ve valiye geniş yetkiler verildiği gerekçesiyle öneriyi reddetmiştir. Türkiye ise tasarımı müzakere edilebilir bulduğunu bildirmiştir. Ancak bu anayasa tasarısı Ada'da bir türlü hayat bulamıyordu. Bunun en temel sebebi ise Rumlar'ın tutumu ve adada artan terör faaliyetlerinin böyle bir girişime izin vermemesiydi.⁶⁶

Dr. Fazıl Küçük, Makarios'un sürgünde olduğu ve EOKA'nın faaliyetlerini arttırdığı bu dönemde girişilecek çabaların sonuç vermeyeceğini savunmaktaydı. Özellikle muhtariyet gibi çözümlerin ortaya atılması ertesi günü kestirilemeyen bu ortamda çok tehlikeli sonuçlara sebep olabilirdi. Silahların gölgesinde bir çözüm görünmüyordu. Bunun başat sorumlusu ise terör karşısında aciz kalan ve yumuşak bir siyaset izleyen İngiltere'deki İşçi Partisi'ydi. Dr. Küçük, "Muhtariyete mi Gidiyoruz?" başlıklı makalesinde bu döneme dair şu yorumları yapmaktadır:

"Öyle bir siyaset takip ediliyor ki, iktidar bile bunun nereye gideceğini kestirmekten aciz bir durumdadır. Üç beş tedhişçiye son söz söylemekten çekiniliyor. Onları memnun etmek politikası apaçık gözlerimizin önünde durmaktadır. (...) Londra ile Kıbrıs arasında mekik dokumaları adaya huzur değil, aksine olarak anarşi yaratanlara kuvvet vermekten başka hiçbir işe yaramıyor. (...)"⁶⁷

EOKA'nın terör eylemleri yalnız İngilizlere ve Türklere değil, yer yer Rumlara da yönelmekteydi. Bu da hedef olmaktan korkan her Kıbrıslının çekinmesine sebep oluyordu. Hükümetin teröre sürekli tavizler verdiği bir süreçte muhtariyet gibi ciddi bir konu müzakere edilemezdi. Dr. Küçük, bu nedenle Ridcliffe'in çabalarının olumlu bir sonuç doğurabileceğine pek ihtimal vermiyordu.⁶⁸

65 Tuncer, age, 53.

66 Bedevi, age, 185.

67 Halkın Sesi, S. 3630, 12 Ekim 1956.

68 Halkın Sesi, S. 3612, 20 Eylül 1956.

Türkiye'nin Taksim Tezini Benimsemesi

Londra Konferansı'nda Türkiye, özel bir tez sunmamış, Yunanistan'ın talebine bir tepki olarak adanın kendisine iadesi fikrini ortaya koymuştu. Oysa Menderes'in böyle bir beklentisi olmadığı gibi BM'ye sunulan bu yönde bir önergeleri de bulunmuyordu.⁶⁹ Bu nedenle, Türkiye'nin değişik müzakerelerde savunabileceği bir tezi olmalıydı. Menderes, 16 Kasım 1956 tarihinde Kıbrıs Meselesi ile ilgili müzakerelere katılan Nihat Erim'den Kıbrıs konusunda bir rapor hazırlamasını istedi. Olabilecek siyasi hedeflerin bir listesini de sundu. Nihat Erim, hazırladığı raporda sırasıyla adanın İngilizlerde kalması, Türkiye'ye iade edilmesi ve son olarak taksim edilmesi seçeneklerini sunmuştur.⁷⁰

19 Aralık 1956 tarihinde ise, İngiltere Sömürgeler Bakanı Lennox Boyd, hükümetinin Kıbrıs'ta taksimi de kapsayan self-determinasyon kararını aldığını duyurmuştu.⁷¹ Açıklanmış olan Ridcliffe tasarısının taksim olasılığını ihtimal dâhilinde kabul etmesi, Türk tezinin ortaya çıkmasını hızlandırmış oluyordu. Başbakan Adnan Menderes, 29 Aralık günü TBMM'de yaptığı konuşmada Ridcliffe'in önerisinde öngörülen muhtariyeti olduğu haliyle kabul edemeyeceklerini belirtmiştir.⁷² Bununla birlikte yeni durumu ve Türkiye'nin tezini müzakere etmek üzere Türk cemaati temsilcileri de Ankara'ya davet edilmiştir.⁷³ Nitekim 3 Nisan 1957 tarihli Milliyet gazetesi Fazıl Küçük, eşi ve Faiz Kaymak'ın Ankara'ya geldiğini duyuruyordu.⁷⁴ Bahsi geçen ayda gerçekleşen diğer bir hadise ise İngilizlerin Makarios'u serbest bırakmalarıydı. Bu konuyu da içeren toplantı öncesi Dr. Küçük'ün verdiği beyanatın gazeteye yansımaları şu şekilde olmuştur:

"Hükümetimizin daveti üzerine bu gece uçakla şehrimize gelen Kıbrıs Türklerinin lideri Fâzıl Küçük, 'Kıbrıs'ın mukadderatı hakkında yapılacak toplantıda Makarios ile masaya oturmaya katiyen razı olmayacağını ve İngiliz hükümetinin Makarios ile yapacağı görüşmelerde alınacak 'kararların Kıbrıs'taki

69 Bölükbaşı, *age*, 71.

70 BCA, *Nihat Erim'in Raporu*, 030-01/38-227-1.

71 Bedevi, *age*, 185-186.

72 Tuncer, *age*, 55-56.

73 Tuncer, *age*, 54.

74 *Milliyet*, 3 Nisan 1957.

Türk cemaati tarafından keenlemeyekün (yok hükmünde) adde-
dileceğini' söylemiştir.

Dr. Küçük burada Hükümetin vereceği direktife göre hareket edeceğini bildirmiş, 'mukadderatımızı tamamen Türk Hükümetine terk etmiş bulunuyoruz' demiştir.⁷⁵

Fazıl Küçük, Makarios'un salıverilmesini MacMillan'a gönderdiği bir telgrafla protesto etmişti.⁷⁶ Yunan Dışişleri Bakanının bu konuda çabaları olduğu bilinmekteydi.⁷⁷ Bu durum İngilizlerin Rumlara taviz vermeye başlayacağını bir göstergesiydi. Buna karşılık Kıbrıslı Türkler taksim fikrini büyük bir coşkuyla karşılamış ve çeşitli kentlerde bu fikri destekleyen gösteriler düzenlemişlerdir. Bu gösterilerden birinde İngiliz güvenlik güçlerinin müdahalesi sonucu yedi Türk hayatını kaybetmiştir.⁷⁸ Fazıl Küçük de Türkiye gazetelerine yansıyan bir demecinde: "Kıbrıslı 120.000 Türk, Ada taksim edilmediği takdirde bir sivil savaşın başlayacağına ve birçok masumun kanının akacağına kesinlikle inanmaktadır"⁷⁹ demektedir. Bu durum göstermiştir ki, Rumların Enosis tezine karşılık Türklerin de uğruna mücadele edebilecekleri bir "taksim" tezi vardı.

1957 yılında İngiltere tavrını Kıbrıs'taki egemenliğinden vazgeçip, sadece üsleri korumak doğrultusunda değiştirmişti.⁸⁰ Bundan sonra hazırlayacakları iki plan Enosis veya taksim fikrine imkan vermediği için kabul görmeyecekti.

Öncesi ve Sonrasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti

Hazırlanan İngiliz planları doğrultusunda adanın taksim edilmesinden çeken Makarios, 7 Eylül 1958'de bir self-government döneminin ardından BM'nin koruyuculuğunda bir "bağımsızlık" teklifini kabul edeceğini Yunan hükümetine bildirmişti. Ne Yunanistan'a ne de Türkiye'ye bağlı bir bağımsızlık nüfus bakımından çoğunluk olan Rumların tam egemenliği anlamına geliyordu. Enosis'e giden yolda

75 Milliyet, 3 Nisan 1957.

76 Tercüman, 28 Mart 1957.

77 BCA, Ethnikos Kiriks gazetesinin haberi, "Hariciye Vekili Averof'un Hita-besi", 030-01/129-839-5.

78 Mütercimler, age, 115.

79 Tercüman, 29 Nisan 1957.

80 Tuncer, age, 57.

bir aşama olarak görülen bu öneri Konstantin Karamanlis başkanlığındaki Yunan Hükümeti tarafından destek bulmakta gecikmemişti.⁸¹ Buna karşılık ada Türkleri ve Türkiye bu durumdaki şüphe uyandırıcı etkiyi çabuk fark etmişti. 19 Kasım'da Fatin Rüştü Zorlu şu sözlerle Türk Hükümeti'nin tepkisini dile getiriyordu: "Ada'yı Yunanlılara ait zannediyorlar. Türkleri inkâr ediyorlar. İstiklal arazilere değil, halklara tanınır. Ada'da iki cemaat vardır. Türklere istiklal tanınırsa, istiklali kabul ederiz."⁸² Makarios'un talebine ve Yunan Hükümeti'nin desteğine Fazıl Küçük de tepkisini göstermekte geç kalmamıştı. Konuyu ele aldığı "Niçin Kabul Etmiyoruz?" başlıklı yazısında bağımsızlık eyleminin adanın Yunanistan tarafından ilhakı anlamına geleceğini belirtmiştir.⁸³

Bu karamsar ve sonuçsuz görünen tablo kısa süre içinde Batı dünyası içinde bir kriz yaratmıştı. NATO üyesi üç ülkenin aralarında bu tip bir gerilimin olması ABD'yi de rahatsız etmişti. AKEL üzerinden Makarios'u destekleyen Sovyetler Birliği'nin bu işten kazançlı çıkmasından çekinen ABD sonunda harekete geçmiş ve nüfuzunu kullanarak Türkiye ve Yunanistan'ı bağımsızlık formülü konusunda anlaşmaya razı etmiştir. Nihayetinde 1958 yılının Aralık ayında Paris'te yapılan NATO toplantısında "bağımsız bir Kıbrıs devletinin kurulması" gündeme gelmişti. Bunun üzerine Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş iki şartla bu devletin kurulmasına rıza göstereceklerini bildirmişlerdir.⁸⁴ Böylece Şubat ayının ilk haftası içinde taraf olan iki ülkenin Dışişleri Bakanları Zorlu ve Averof İsviçre'nin Zürih kentinde Kıbrıs konusunu görüşürler. Müzakerelerin sonunda Devlet Başkanları Menderes ve Karamanlis, 11 Şubat 1959'da 27 maddelik bir çözüm planını imzalamışlardır.⁸⁵ Bu antlaşmaya İngiltere ve Ada'nın cemaat temsilcileri katılmamıştır. Menderes ve Karamanlis Zürih'te şu belgeleri imzalamışlardır.⁸⁶

1) Tanım ve açıklamaların olduğu bir 'Centilmenler Antlaşması',

81 Tuncer, age, 61.

82 Tuncer, age, 62.

83 Halkın Sesi, S. 4253, 24 Ekim 1958.

84 Mütercimler, age, 118.

85 Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiyyurt, *Kıbrıs Sorunu*, İÜ Yayınları, 1975, 12.

86 Tuncer, age, 63.

- 2) Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temel yapısı,
- 3) Bütün temsilciler arasında imzalanan bir "Garanti Antlaşması",
- 4) Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye arasında imzalanan 'İttifak Antlaşması'.

Garanti antlaşmasında başlıca amaç Kıbrıs'ın başka bir ülke ile birleşmesinin engellenmesi; başka bir ifade ile Enosis'in yasaklanmasıydı. Bunu teminat altına alacak olanlar ise antlaşmada ismi geçen ülkelerdi. Askeri İttifak Antlaşması da bir Üçlü Karargâh Komutanlığı kurulmasını amaçlayan ve adanın güvenliğini ortaklaştıran bir antlaşmaydı.

Zürih'te geline uzlaşmadan sonra varılan sonucun İngiltere'ye de onaylatılması gerekecekti. 19 Şubat'ta Londra Lancaster House'ta bir araya gelen Türkiye ve Yunanistan bu defa yanlarına İngiltere'yi de alarak bir dizi metne daha imza atmışlardır. Makarios ve Fazıl Küçük'ün beyanatlarının da eklenmesiyle ortaya Londra Antlaşması çıkmıştır.⁸⁷

Dikkat çeken bir konu ise Kıbrıs'ın hâlâ bağımsız bir statüsünün olmayışı ve antlaşmaya imza atamayıp cemaat temsilcilerinin yalnız beyanat düzeyinde katılım sağlamış olmasıdır. Bu durum arşivlere, ilgili belgenin tasdike yönelik kısmına şöyle yansımıştır:

"İlk kuruluş andlaşmaları mahiyetinde olduğu cihetle, bütün andlaşmalar imzalandıkları 16 Ağustos 1960 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, sonradan tasdik mevzubahis değildir."⁸⁸

Antlaşmanın 27 maddelik silsilesinde öne çıkan bazı kararlar şunlardır:⁸⁹

- 1) Kıbrıs'ta bir cumhuriyet kurulacak ve bunun Cumhurbaşkanı Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısı Türk olacaktır;
- 2) Türk ve Rum olmak üzere iki ayrı temsilciler meclisi olacak ve % 70 Rum - % 30 Türk nispeti dikkate alınarak yasama yapılacaktır;

⁸⁷ Metinlerin tam listesi için bkz. Sarıca, Teziç, Eskiyyurt, age, 12-13.

⁸⁸ BOA, E/9, Dışişleri D. (1961), 030-01/63-388-9.

⁸⁹ Daha geniş bir özet için bkz. Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, 194. 10 Mart 1965 tarihli *Resmî Gazete*'de yayınlanan onaylama metni için bkz. Sarıca-Teziç- Eskiyyurt, age, 262.

- 3) Cumhurbaşkanı ve Yardımcısı aynı Veto hakkına sahip olacaktır;
- 4) Kıbrıs'ın %60 Rum, %40 Türk olacak şekilde 2000 kişilik bir ordusu olacaktır;
- 5) Lefkoşa, Limasol, Magosa, Larnaka ve Baf'ta iki toplum ayrı belediyelere sahip olacaktır;
- 6) Yüce Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkemelerin Başkanları tarafsız kişiler olacaktır.

Antlaşmada imzaları bulunmamakla birlikte Fazıl Küçük ve Makarios birlikte Londra'da bulunmuşlardır.

Londra Antlaşması'nın imza edilmesinden sonra iki bölge (üs) dışında adanın egemenliği Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bırakılmıştı. Egemenliğin devri ve yeni yapının tahsisi için Zürih ve Londra Antlaşmalarının 8. bölümünün 2. maddesinin a, b ve c bentleri gereğince şu komisyonlar kurulmuştur:⁹⁰

- 1) Anayasayı hazırlamak için temsilci ve uzmanlardan oluşan bir karma komisyon
- 2) Yönetimin devredilmesi için İngiliz valisi ve ada temsilcilerinden oluşacak geçici komite⁹¹
- 3) Adadaki problemlere yönelik tasarılar hazırlayacak, içerisinde İngiltere, Türkiye, Yunanistan ile adadaki Türk ve Rum temsilcilerin bulunacağı bir karma komite

3 Ağustos 1960 tarihinde İngiliz Kraliçesi tarafından "1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Emirnamesi'nin" onaylanmasından sonra 16 Ağustos'ta Lefkoşe Antlaşması imzalanarak taraf sayısı dörde yükseltilmiş ve Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur.⁹² Aynı gün İngiliz valisi Magosa'dan ayrılırken, İttifak Antlaşmaları gereği dokuz yüz elli kişilik Rum ve altı yüz elli kişilik Türk askeri birliği bu şehrin limanına çıkmışlardır.⁹³

Kıbrıs cemaat temsilcilerinin seçimleri 1959 yılı sonlarına doğru yapılmıştı. Türkler temsilci olarak, 3 Aralık'ta tek başına aday olan

90 Sarıca, Teziç, Eskiyyurt, age, 15.

91 2 Ekim 1959 günü seçilen komitede Türk tarafı şöyle oluşmuştur: Baş temsilci: Dr. Fazıl Küçük, Bakanlar: Osman Örek (Savunma), Dr. Niyazi Manyera (Sağlık), Fazıl Pülümer (Tarım ve Tabii Kaynaklar). Bkz. Sarıca, Teziç, Eskiyyurt age, 15.

92 Sarıca, Teziç, Eskiyyurt, age, 16.

93 Mütercimler, age, 128.

Fazıl Küçük'ü; Rumlar ise 14 Aralık'ta Başpiskopos Makarios'u seçmişlerdi. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra on beşi Türk olmak üzere toplam ellikişilik Temsilciler Meclisi'nin üyeleri belirlenmişti. Seçimler sonucunda Türk Cemaat Meclisi Başkanlığına Rauf R. Denктаş seçilmişti.⁹⁴

Cumhuriyet yeni bir rejim ve bağımsızlık getirmişti, ancak daha önce de değinildiği gibi "bağımsızlık" Rum liderleri için bir araçtan ibaretti. Türk tarafının bütün iyi niyetine⁹⁵ rağmen onlar için amaç Enosis'ten başka bir şey değildi.

Anayasal anlamda ilk tartışma konusu Temsilciler Meclisi'nin Türk üyelerinin yeni çıkacak gelir vergisine muhalefeti idi. Bu durum aslında başka bir tartışma konusuna tepki olarak doğmuştu. Bu da Rumların kamu hizmet sektöründe yüzde yetmiş karşı otuz oranına riayet etmemelerinden kaynaklanmıştı. Bahane olarak da yeterli sayıda vasıflı Türk olmamasını göstermekteydiler. İkinci tartışma konusu orduyla ilgili bir yasal boşluktan kaynaklanıyordu. Anayasaya göre, yüzde altmış Rum ve yüzde kırk Türk olmak üzere iki bin kişilik bir ordu kurulması planlanıyordu. Ancak bu iki toplumun askerleri karma birliklerde mi yoksa ayrı birliklerde mi toplanacaktı. Rumlar karma birliklerde ısrar edip yasayı böyle geçirmişlerdi. Dr. Fazıl Küçük'ün vetosuyla süreç süruncemede kalmıştı.⁹⁶ Bütün bunların ardından Makarios mevcut anayasayla çalışamayacağı ve bazı değişikliklerin gerektiği iddiasıyla temaslarda bulunmaya başlamıştı.⁹⁷ Türk temsiliyetinin oransal anlamda aşağıya çekilmesini hedef alan bu talepleri bir uzlaşma arayışından ziyade bir dayatma ve tuzak anlamı taşımaktaydı. Makarios tekliflerinin istediği karşılığı bulmaması üzerine bildiğini okumaya karar vermiştir. Sürecin sonunda Rum Temsilciler Meclisi üyeleri Türk üyelere şunu demektedir: "Artık mevkileri 70-30 nisbetine göre doldurmayı beklemeyiniz. Siz nüfusun yüzde on sekiz-yirmisini teşkil ediyorsunuz. Cumhurbaşkanından evvel Anayasayı biz feshettik."⁹⁸

94 Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, 196-197.

95 *Halkın Sesi*, S. 4618, 23 Ekim 1959.

96 Bölükbaşı, age, 91.

97 Sarıca, Teziç, *Eski yurt*, age, 41.

98 Fazıl Küçük, *Kıbrıs Türk Davası*, 39.

Bu durum karşısında Türk toplumu mevcut Anayasanın uygulanması isteğini dile getirmiştir.⁹⁹ Bu konuda Türk hükümeti 13 Şubat 1962 ve 21 Aralık 1963 tarihleri arasında Makarios'a on dört, Yunanistan'a da on bir kez nota vermiştir.¹⁰⁰

Enosis Kilisenin resmi ideolojisi olmuştu ve Başpiskopos da bu ideolojinin temel taşıyıcısı rolündeydi. EOKA'nın kurulduğu günlerde giriştiği ilk iş ilkokul ve ortaokul çağındaki çocukları Enosis eylemlerine ve gösterilerine katarak siyasallaştırmak olmuştu.¹⁰¹ 1950'lerin ortasında okul çağlarında olanlar 1963'te eli silah tutabilecek bir yaşa gelmişlerdi. Makarios'un "iç durum" bahanesiyle öne sürdüğü bir takım anayasal değişiklikler Yunanistan'da bile eleştiriye uğrayacaktı.¹⁰² Makarios elini çabuk tutup 30 Kasım 1963'te Anayasa'da, bahsi geçen değişikliklerin yapılması isteğiyle on üç maddelik bir liste sunmuştur.¹⁰³

Makarios'un teklifi 6 Aralık 1963 tarihinde reddedilmiştir.¹⁰⁴ Çok geçmeden 21 Aralık gecesi iki Türk Rum polislerce öldürülmüştür. İlginçtir olay gününden bir hafta önce Türk polislerinin ellerinden silahları toplanmış ve Makarios bu durumdan haberi olmadığını ifade etmiştir.¹⁰⁵ Olaylar özellikle 24-25 Aralık Noel günlerinde çok ciddi bir hal almıştır. Aralık ayının son 10 gününü kapsayan süre içinde kırk dokuz Türk, altmış dokuz kişinin öldürüldüğü bu günlere "Kanlı Noel" denilecekti.

Olaylar başladıktan sonra Dr. Fazıl Küçük, İsmet İnönü'ye bir telgraf göndermiş ve durumun vahametini iletmiştir.¹⁰⁶ Bu telgrafta Makarios ile iletişim çabalarının sonuçsuz kaldığını ve yine Makarios'un Amerikan elçisine durumu polisle kontrol altına alacağını söylediğini belirtmiştir. Son olarak Makarios'un samimiyetsizliğini vurgulamak adına olayları zaten polislerin yürüttüğünü eklemiştir.

Adanın her yerinde gerçekleşen saldırılar 1964'te de sürmüştü. Bu sürede Kıbrıslı Türkler kendilerini koruyabilecekleri bölgelere

99 Fazıl Küçük, age, 78.

100 Bölükbaşı, age, 93.

101 Varnas, age, 84.

102 Varnas, age, 121.

103 Mütercimler, age, 129.

104 Tuncer, age, 72.

105 Halkın Sesi, S. 11326, 21 Aralık 1963,

106 Fazıl Küçük, age, 108.

çekilmişti. Adanın fiili anlamda bölünmesi bu dönemde olmuştur.¹⁰⁷ Kentlerde de Türk ve Rum bölgeleri oluşmuştu. Temsilciler Meclisi'nin Rumların yoğun olduğu bölgede olmasını fırsat bilen Rum yöneticileri Türk temsilcilerinin toplantılara katılmasını engellemiş ve yasama faaliyetlerine tek başlarına devam etmişlerdi. Bu süre zarfında Anayasa'yı Makarios'un belirlediği doğrultuda değiştirip, iki halklı meclisi, Rum işgali altındaki bir meclis durumuna sokmuşlardır. Nihayetinde anlaşılıyordu ki; bütün olayların başladığı Kanlı Noel'de Kıbrıs Cumhuriyeti yıkılmıştı.¹⁰⁸

1963 yılı sonlarında başlayıp sonrasında büyüyerek devam eden olayların gösterdiği ahengin bir tesadüf olmadığı 21 Nisan 1966 tarihli *Patris* gazetesinde yayınlanan Akritas başlıklı askeri harekât planıyla ortaya çıkmıştı.

“Akritas Planı 1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile son ara hedefe varmış olduklarına inanan Kıbrıs Rum toplumu ile Yunanistan'ın beraberce hazırladıkları bir plan olup Kıbrıs Cumhuriyeti[nin] Akritas Planının uygulanmasına olanak veren ortamı yaratacağını hesaplayarak faaliyete geçmişler ve bu planı hazırlamışlardı.”¹⁰⁹

1963 olayları sonrası Rumların tek başlarına yasamada bulundukları dönemde çıkardıkları veya değiştirdikleri yasaların temelinde Türkleri bir azınlık konumuna getirmek bulunuyordu. Bunun nedeni Akritas Planı ile anlaşılabilir bir hal alacaktı. Çünkü planın amacı Türkleri adadan sürmektir.¹¹⁰ Böylelikle Enosis'in önündeki en büyük engeli kaldırmış olacaktı.

Bu planın hazırlayıcıları 7 Şubat 1967 tarihli *Patris* gazetesinde şöyle verilmiştir:¹¹¹

Başkan: Polikarpos Yorgacis

Başkan Vekili: Çalışma Bakanı Thassos Papadopoulos

Kurmay: Milletvekili Nikos Koçiş

107 Tuncer, age, 74.

108 Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Cumhuriyeti Meclisi Nasıl İşgal Edildi?* (1992), 38.

109 Mütercimler, age, 130.

110 Tuncer, age, 69.

111 İsmail, 100 Soruda, 72.

Kurmay Daireleri Md: Meclis Başkanı Glafkos Klerides

Hareket güzergahının, alınan direktiflerin nereden geldiği planın daha ilk cümlesinde kendisini ele vermektedir:

“Başpiskopos Makarios’un verdiği son demeçler Milli davanın yakın bir gelecekte alacağı yönü gösterdi. Geçmişte de belirttiğimiz gibi milli davalar bir günde halledilmez. Milli davaların çeşitli gelişim merhalelerinin tamamlanması için belli zaman tahditleri koymak da mümkün değildir. Davamız şimdiye kadar yer almış olan gelişmelerin, bu süre içinde belirmiş şartların ve alınmış tedbirlerin ışığında, bu tedbirlerin ayarlanması ve tatbiki de göz önüne alınarak incelenmeli ve alınacak tedbirler iç ve dıştaki politik duruma uygun olmalıdır”¹¹²

İhtiyatlılığı ve uluslararası kamuoyunu önemseyen bu cümleler ile Makarios’un davranışları yan yana getirildiğinde bu bakış açısını önerenin kendisi olduğunu tahmin etmek mümkün. Sonraki paragraftaki sözler de Makarios’un daha önce aktarılan beyanlarına benzerdir:

“Esas gaye değişmeyip aynı kaldığına göre, incelenmesi gereken husus bu gayenin gerçekleştirilmesi için izlenecek yol ve usüldür. Bunlar da zaruri olarak iç ve dış (uluslararası) taktikler diye ikiye ayrılmalıdır, çünkü davamızın, içte ve dıştaki takdimi ve yönetilmesi ayrıdır.”

Planda ilk olarak dünya kamuoyunun nasıl uyutulacağının belirtildiği “Dış Taktikler” yer almaktadır. Buna göre Türklerin uluslararası itibarı zedelenmeli ve güvenilecek tek unsur Rumlar olarak sunulmalıdır. Bu sayede yapacakları olası bir tedhiş faaliyetlerini örtbas edebileceklerdi.

İkinci ana başlığı “İç Cephe” konusu oluşturmakta. Bazı maddeleri sansürlenerek verilen bu kısımda Türklerin kışkırtılması ve olası bir toplumlar arası çatışmada kendilerini nasıl haklı durumda gösterebilecekleri anlatılıyor. Burada önemli olan nokta Türklerin anayasayı tadil planına karşı koymalarının pek muhtemel olduğunun belirtilmesi ve ani hücumla dayalı askeri bir yol haritası da

112 **Akritas Planı** (Lefkoşa, Ergenekon Yayınları, 1972),12.

çıkartılmasıdır. Detaylı bir şekilde düşünülüp hazırlanmış planda çatışmaların uzaması halinde “Enosis'i derhal ilan etmeye hazır olmalıyız. Çünkü o zaman diplomatik faaliyete ihtiyaç kalmamış olacaktır.” da denilmektedir.¹¹³

Fazıl Küçük'ün, Akritas Planı'na eleştirisini “Mücadelemizin Görkemli Günleri” adlı kitabından öğrenmemiz mümkündür.¹¹⁴ Bu planla beraber Makarios'un Zürih Antlaşması'nda gösterdiği iyi niyetin bir tuzak olduğu ortaya çıkmıştı. Nitekim 1962 yılından itibaren bu antlaşmanın geçersiz olduğunu savunmuşlardı. Dr. Küçük'ün işaret ettiği bir diğer mevzu da Makarios'un önerdiği on üç maddelik değişikliğin de planda bulunmasıydı.¹¹⁵

Aralık 1963'te Rum saldırılarının patlak vermesinden kısa bir süre sonra olaylar, Türkiye'nin de girişimleriyle dünya gündemine taşınmıştır. 13 Şubat 1964 tarihinde Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurmuştur. Bunun sonucunda 4 Mart'ta BM Güvenlik Konseyi bir karar alarak adaya barış gücü gönderilmesine karar vermiştir.¹¹⁶ Fazıl Küçük, olayların başladığı ilk günden itibaren Anavatanı bilgilendirmiştir. Dr. Küçük ve Türk toplumu, artık Rumlara olan son güven nüvelerini de bu olaylarla yitirmiş ve tek çözüm yolu olarak taksim fikri yeniden ortaya çıkmıştır. 16 Ocak 1964 tarihli *Halkın Sesi* gazetesinin haberinde Fazıl Küçük, “Rumlarla bir arada yaşamamız imkânsızdır” demektedir.¹¹⁷ Doktor Küçük bu tür yazıları nedeniyle sürekli olarak Rum basınının ve Rum politikacılarının saldırılarına da maruz kalmıştır. Yaşanan olaylar nedeniyle vazife yerine gidememesini fırsat bilen Makarios tarafından görevinden alınmaya bile çalışılmıştır. Makarios'un Fazıl Küçük'ün yerine getirmek istediği isim ise Rum politikası taraftarı Dr. İhsan Ali olmuştur.¹¹⁸ İhsan Ali, 29 Mart tarihli radyo konuşmasında sanki birkaç ay önce bir şey olmamış gibi “sevgili vatandaşlarım” diye hitap ettiği Kıbrıslı Türklere şunları söylüyordu: “İki cemaat bir arada yaşayamaz iddiası ile taksimi bir oldubitti halinde dünya umumi ef-

113 age, 12-20.

114 Fazıl Küçük, *Görkemli Günler*, 144.

115 Küçük, age, 145.

116 Tuncer, age, 75-76.

117 *Halkın Sesi*, S. 6285, 16 Ocak 1964.

118 *Vatan Gazetesi*, 4 Nisan 1964.

kârına kabul ettirmek için Kıbrıs Türk liderlerinin takip ettiği hatalı politika cemaatimizi perişan etmiştir.”¹¹⁹

Konuşmasının devamında taksimi böl-parçala-yönet politika-sının bir yansıması olarak gördüğünü açıklayan Dr. Ali’nin neden Dr. Küçük’ün yerine düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak Makarios amacına ulaşamamış ve 28 Aralık 1967’de kurulan¹²⁰ Geçici Türk Yönetimi’nin başkanlığına Dr. Fazıl Küçük getirilmiştir. Bunun ardından da, Doktor 15 Şubat 1968’de Cumhurbaşkanı Muavinliği görevine seçilmiştir.¹²¹ Bu yeni yönetim nedeniyle ada iki özerk devlete ayrılmıştır. Bu ise fiili anlamda Cumhuriyetin sonu olmuştur.

Sonuç

Fazıl Küçük, 20. yüzyıl Kıbrıs tarihinin en etkili kişilerinden birisi olmuştur. Küçük, Kıbrıs Türk toplumunu temsil etmekten öte, bu topluma haklarını hatırlatmış ve yeni hedefler kazandırmıştır. Gençlik yıllarından başlayarak toplum sorunlarına karşı duyarlı olmuş ve toplumdan kopuk bir yaşam sürmemiştir.

Fazıl Küçük’ün en önemli başarılarından biri Kıbrıs’ta yaşananları Anavatan Türkiye’ye anlatabilmiş ve sıkıntının dünya kamuoyuna taşınmasını sağlamış olmasıdır. Eğer ki; onun özverili çalışması olmasaydı Kıbrıs’a müdahalede çok daha geç kalınmış ve daha büyük faciaların yaşanması önlenememiş olabilirdi. Nitekim Türkiye 1955’lerin ortasına kadar belirgin bir Kıbrıs politikası yürütmemiş, hatta yer yer böyle bir sorunun olmadığını dahi dile getirebilmiştir. Bütün bunlara rağmen; Dr. Küçük, Anavatan’a bağlılığını ve güvenini hiç kaybetmemiştir.

Kıbrıs sorununun temeli Rumlar tarafından üretilen Enosis, Megali İdea gibi tarihsel düşüncelere dayanmaktaydı. Bunlara ek olarak 1950’lerde dünya kamuoyuna empoze edilen propagandalar da bulunmaktaydı. Fazıl Küçük her zaman bu temelsiz fikir hareketlerine karşı durmuş ve bunların birer hayal ürünü olduğunu göstermiştir. Bu fikirler siluet değiştirmiş bir şekilde Türk toplumu içinde de savunulmuştur. Fazıl Küçük bu faaliyetleri de fark etmiş ve bunlarla da savaşmıştır.

119 BCA, 29 Mart 1964 tarihli Dr. İhsan Ali’nin Radyo Konuşması, 030-01/72-454-6, 12.

120 Tuncer, age, 84.

121 Küçük, age, 180.

Özellikle 1950-1960 arasında kaleme aldığı yazılar Cumhuriyet'in sonunu sezen öngörülü metinlerdir. Onun yazıları sayesinde Türk toplumu bilinçlenmiş ve kendisine yönelen saldırılar karşısında çabuk toparlanabilmiştir.

1960'ların Enosis politikası Türklere bir azınlık olarak bakmaktaydı. Fazıl Küçük gerek yurt dışı konferanslarda gerekse iç politikada bu tanımlamaya karşı durmuş ve Türk toplumunu asimile edecek kararların alınmasını engellemiştir. Günümüzde Kıbrıs Türk halkı huzurlu bir şekilde hayat sürüyorsa burada Dr. Fazıl Küçük'ün mücadelesi önemli yer tutmaktadır.